

BREU RESSENYA DEL CONGRÉS I CONCLUSIONS

ANNA JACAS I BENAGES
COMITÈ CIENTÍFIC

Durant tres dies, tècnics i estudiosos de l'àmbit agroalimentari ens reunirem a l'Escola d'Agricultura de Barcelona a Castelldefels per debatre i intercanviar opinions i coneixements sobre l'agricultura i l'agroindústria catalanes en el context dels darrers cent anys i en el marc del centenari de l'Institut d'Estudis Catalans.

La ICEA és conscient que estem davant d'un moment històric crucial per a l'agricultura catalana. Un moment en què la pressió urbanística sobre el sòl agrari posa en qüestió el futur de l'agricultura, en què no paren de trobar-se noves funcions a l'agricultura (mediambiental, paisatgística, de lleure, social, etc.), i se'n relega en darrer terme la funció productiva. Per això, aprofitant aquesta trobada, vàrem convidar tretze especialistes reconeguts procedents de diferents estaments i centres de Catalunya i de la resta de l'Estat (DAR, IRTA, CSIC, UdL, etc.). Les seves ponències, incloses en aquest llibre, ens plantejaren força qüestions i ens ajudaren també a trobar algunes respostes.

Com sol passar als congressos de la ICEA, les temàtiques tractades, tant a les ponències com a les comunicacions, foren ben variades. Confluïren nivells diferents d'especialització, i els estrats d'anàlisi i d'interpretació foren horitzontals en alguns casos, fets des d'una perspectiva econòmica i social, o molt sectorialitzats en d'altres. En conseqüència, les informacions i les opinions recollides foren diverses, de vegades contraposades, i permeteren donar una mirada àmplia al sector agroforestal i al seu escenari rural.

Només amb l'ànim de temptar-vos a seguir avançant enumero algunes de les matèries que tractarem:

- La necessitat de la gestió dels boscos per a fer-los sostenibles i la prevenció d'incendis.
- La innovació en la indústria agroalimentària i les seves peculiaritats a l'hora de ser acceptada pel consumidor.
- Les repercussions de la producció porcina sobre el medi ambient i les claus per a minimitzar-les.
- Noves varietats de fruita per donar resposta a exigències de conreu i de comercialització.
- El grau d'innovació i competitivitat de la indústria forestal destinatària del resultat d'un subsector que ocupa prop del 60 % del territori de Catalunya.
- Les conseqüències derivades de l'aplicació de les reglamentacions sobre benestar animal.
- Les estratègies per a garantir el subministrament dels nous combustibles.
- Els nous sistemes de producció adaptats a les exigències socials (producció integrada, producció sostenible, producció menys contaminant, producció amb benestar animal).
- I un llarg etcètera.

A la taula rodona, «L'agricultura catalana i el context mundial, quin futur ens depara?», hi participaren Antoni Colom, Agustí Mariné, Xavier Montagut i Arcadi Oliveres, tots ells relacionats directament o indirectament amb l'agricultura, de vegades amb visions oposades de la mateixa realitat. El moderador, Jordi Peix, plantejà qüestions relatives a la globalització, la subvenció als agrocombustibles, l'increment dels preus dels cereals, la immigració, la causa de la pobresa al Tercer Món, el futur de les exportacions agroalimentàries de Catalunya, els efectes de la introducció d'organismes modificats genèticament a l'agricultura, el preu just per als agricultors, el deute ecològic i, per acabar, ens demanà que féssim l'esforç d'imaginar-nos el pagès català d'aquí a vint-i-cinc anys.

Les conclusions que a continuació s'exposen són un recull de les idees més significatives i coincidents exposades en aquest V Congrés. La redacció d'aquestes conclusions ha estat possible gràcies a la participació dels coordinadors de les àrees temàtiques, als qui hem d'agrair, encara més, la implicació i la dedicació a l'hora d'impulsar la presentació de comunicacions al Congrés, sense les quals no s'hauria assolit l'èxit que tots celebrem. Gràcies, doncs, a tots ells.

Les conclusions estan organitzades perquè ens ajudin a saber com ha estat el darrer segle, quina és l'anàlisi de la situació actual i com hem d'encarar l'esdevenidor.

Conclusions del Congrés

El passat proper, el segle xx

- Queda manifest l'error històric de considerar l'agricultura catalana (i de la resta de l'Estat) endarrerida, fruit de comparar-la amb els cultius herbacis del centre i nord d'Europa. Els baixos rendiments constatats en el passat no ho són a causa del factor humà sinó dels factors geoclimàtics.
- Catalunya forma part del sistema agrari de la Mediterrània, dur i gens fàcil de domesticar, que al llarg del temps l'home ha anat adaptant i transformant amb els mitjans que tenia a mà. Aquest procés consolida un paisatge i una arquitectura rurals, i durant el segle xx l'equilibri d'aquest paisatge s'ha anat trencant.
- El segle xx, a tota la conca mediterrània, ha comportat l'abandonament progressiu del territori rural en direcció a les ciutats, i dels territoris interiors i de muntanya cap a les terres litorals.
- Amb la davallada persistent del cens d'oví i cabrum, a Catalunya es perd un sistema tradicional d'explotació que integrava i preservava el territori i el paisatge (pastures seculars, neteja de boscos, camins ramaders, etc.).
- El canvi substancial de l'agricultura esdevé a partir de la segona meitat del segle xx, amb la intensificació ràpida de l'agricultura i amb la pèrdua de la gestió integrada del territori.
- Té un paper rellevant en aquest canvi el progrés espectacular que ha experimentat la mecanització del camp, que ha incorporat innovacions de diversos sectors de la ciència i de la tècnica.
- L'augment de la demanda generat per la pressió demogràfica ha contribuït a situar la indústria agroalimentària catalana en una de les més representatives de Catalunya i, contràriament al que es podia esperar, ha permès trencar la històrica dependència exterior d'aliments i obrir nous mercats a fora de l'Estat.

Reflexions sobre el moment actual

- La producció agrària segueix sent en l'àmbit rural l'eix vertebrador d'allò social i del territori, mentre va assumint altres funcions.
- El model agrari actual és clarament insostenible per la seva dependència de l'energia fòssil i d'altres *inputs* externs i per la degradació del medi que comporta. No menys sostenible, però, del que ho puguin ser el model urbà i l'industrial.
- L'entorn social incideix fortament en les pràctiques productives, cada vegada hi són més presents aspectes que per a la societat són importants: canvi climàtic, conservació de la biodiversitat, maneig dels fertilitzants, maneig de les dejeccions, etc.
- Amb tot, s'assumeix la necessitat de potenciar la sostenibilitat dels sistemes agraris i de reduir-ne els efectes negatius sobre el medi.

- Actualment ja es disposa d'eines i tècniques de suport que permeten conciliar els objectius productivistes amb aquests altres objectius. Moltes aportacions al Congrés en són un exemple:
  - Les noves eines de recol·lecció, de regadiu, de mecanització del maneig del bestiar, de teledetecció per al seguiment de tractaments fitosanitaris i de fertilització, que permeten reduir les hores de treball per hectàrea, millorar l'eficàcia de l'aigua i reduir les emissions al medi de productes fitosanitaris i de fertilitzants.
  - La millora genètica vegetal dirigida a potenciar els caràcters de tolerància a l'estrès, de resistència a les plagues i a les malalties. També dirigida a millorar les qualitats organolèptiques dels productes per tal de fidelitzar el consumidor en un mercat ja molt saturat.
  - Les tècniques moleculars que s'usen per a la detecció de parasitoides en el control biològic de plagues.
  - El protagonisme creixent que prenen els mètodes biològics, biotecnològics i físics per al control de plagues, de patògens i de males herbes.
  - L'ús de metodologies d'anàlisi ambiental de cultius.
  - Les noves dietes per a porcs dirigides a reduir el fòsfor i el nitrogen de les dejeccions.
  - El paper de la ramaderia extensiva en la conservació del medi.
- La introducció de noves tècniques i maneigs (sistemes de conducció, material vegetal resistent, productes d'elevat valor afegit, etc.), ha permès seguir millorant la competitivitat de les explotacions agrícoles, ramaderes i forestals.
- La incorporació de tecnologia a les màquines i als equips proporciona avantatges competitiu, mentre que la incorporació de tecnologia a patents, dissenys, serveis tècnics, etc., reforça les aptituds innovadores.
- La política agrària mundial actual es troba amb el dilema del proteccionisme a la producció de la majoria de països desenvolupats (EUA i UE) i la necessitat d'accedir als mercats mundials dels països amb una elevada capacitat productiva i menys capacitat de consum.
- Els aliments comencen a tenir una altra funció que la merament nutritiva. La millora i la modificació genètica permeten crear organismes que produeixen medicaments i obtenir aliments amb funcions profilàctiques i curatives.
- Actualment Catalunya és pionera en l'ús de les TIC (tecnologies de la informació i el coneixement) per a la formació, i la formació a distància és ja una realitat al camp, encara que s'ha de seguir reforçant.

Canvis i necessitats per a encarar el futur

- Es constata la necessitat d'impulsar la incorporació de joves al camp com a empresaris i emprenedors.

- Es constata la necessitat de valorar i d'invertir en el paisatge i l'arquitectura rurals com a elements del nostre patrimoni, tot trobant l'equilibri entre la preservació i l'adaptació a les necessitats actuals.
- S'han de preservar les races de bestiar autòctones catalanes (vaca bruna dels Pirineus, vaca de l'Albera, raça asinina catalana, ovella ripollesa, etc.) i els sistemes on s'integren, perquè són un patrimoni cultural i genètic.
- Per a preservar el patrimoni (territori, paisatge, agricultura tradicional, etc.) és necessària la intervenció de les administracions.
- Per a afrontar els nous reptes, calen esforços en recerca i experimentació que permeti obtenir informació real i vàlida per a valorar les innovacions i adaptar-les a les condicions del nostre entorn.
- La incorporació de les noves tècniques de reg localitzat pot comportar un canvi revolucionari en la productivitat agrícola, ja que l'aigua és el factor limitant més important.
- Els models de predicció per a la presa de decisions en el maneig de plagues i malalties dels conreus hauran de tenir en compte els aspectes econòmics i els ambientals.
- La innovació també ha de permetre a la indústria forestal mantenir la seva posició en el mercat.
- Per tal de potenciar l'expansió dels nostres productes a altres mercats cal:
  - Superar les barreres culturals amb una bona publicitat i una imatge de marca consolidada.
  - Entrar a les cadenes de distribució, que són el centre de decisió.
  - I també crear nous productes que atenguin les singularitats culturals i gastronòmiques de les zones de consum.
- Les millores i les innovacions s'han de seguir incorporant a les pràctiques de producció quotidianes, i cal la transferència de la informació als agents actius (pagesos, gestors d'àrees protegides, planificadors, etc.), que són els qui tenen capacitat de modificar els sistemes agraris.
- Cal un pla de formació per a:
  - a) aglutinar totes les iniciatives, tant públiques com privades, dels tres nivells de formació: inicial, ocupacional i de continuació;
  - b) potenciar el treball en xarxa de totes les entitats de formació i d'assessorament per reforçar el treball en equip i optimitzar els recursos;
  - c) crear un centre integral orientat a la millora de la formació, a partir de la formació pròpia, de l'experimentació pedagògica i de la participació en programes de transferència i assessorament.